

En Tåsinge-bondes Levnedsløb

Jens Rasmussen Jacobsen, 1818 – 1873

af Svend Højte

Endnu i begyndelsen af forrige århundrede var det sjældent, at en bonde formåede at hævde sig og gøre sine meninger gældende i en forsamling af personer fra de højere samfundslag. – Men en ny tid var på vej.

Skoleloven af 1814 medførte efterhånden en meget betydningsfuld forbedring af skoleundervisningen, og det fik vidtrækkende følger. En stor del af den talstærke bondestand erhvervede sig i tidens løb kundskaber og viden, som hidtil havde været ukendt for de fleste af dem. Deres interesseområde blev ikke længere begrænset til de små lokalsamfunds problemer, og de blev betydeligt mere samfundsbevidste. Den øgede viden og indsigt styrkede også i høj grad deres selvbevidsthed.

Enevælden sang på sit sidste vers, og kravet om en ny styreform trængte sig på. Følgen blev en større omvæltning i samfundets styrelse.

Med kgl. forordning af 1831 blev det bestemt, at der skulle vælges såkaldte »Rådgivende Stænderforsamlinger«. De fik ret til at drøfte regeringens lovforslag og til at foreslå ønskede ændringer. Regeringen var dog ikke forpligtet til at efterkomme disse.

Medlemmerne skulle vælges af et nærmere bestemt udsnit af den samlede befolkning, og forordningen blev således det første skridt på vejen til gennemførelsen af et folkestyre.

De første valg blev afholdt i 1834. Da valget og valgbarhed var knyttet til grundbesiddelse, kunne også et betydeligt antal bønder deltage i valget, hvorved de fik en ganske vist meget begrænset indflydelse på landets styrelse.

I henhold til »Landkommunalloven« af

1841 skulle der vælges »Sogneforstanderskaber«, som senere blev omdøbt til »Sogneråd«, samt afholdes valg til »Amtsråd«. Valgene blev afholdt i 1842. Dermed fik bondestanden også indflydelse på lokalsamfundets styrelse.

Senere fulgte det store gennembrud, efter at Enevælden var blevet opgivet i marts 1848, og en ny forfatning skulle udarbejdes. Som det vil blive omtalt senere i denne artikel, deltog Jens Rasmussen Jacobsen i dette politiske arbejde.

Hvem var da denne mand, og hvilke forudsætninger havde han?

Jens Rasmussen Jacobsen, (1818 – 1873). Gårdfæster i Lundby.

Barndom og Skoletid

Han var født 1818-21/2 i landsbyen Søby på Tåsinge som yngste søn af gårdfæster Rasmus Hansen (Jacobsen) og hustru Anna Pedersdatter. Efter datidens navneskik fik han som efternavn (Fadersnavn) faderens fornavn Rasmus med tilføjelsen -sen. På tilsvarende måde havde faderen fået sit efternavn Hansen, men da han senere overtog fæstet på en gård, hvortil navnet Jacobsen fra ældre tid var knyttet, fik han tillagt dette efternavn, som dog ikke var officielt. Det gik videre til hans ovennævnte søn Jens, der senere antog det som familienavn.

Drengens tidligste barndom er sikkert forløbet omtrent som for enhver anden bonde-dreng på den tid, men desværre døde hans far 1827. Det var naturligvis et meget hårdt slag for familien, da moderen blev enke. Jens var da kun ni år gammel.

Moderen giftede sig ikke igen, men heldigvis havde hun tre ældre sønner. Desværre døde den ældste af disse kort tid efter faderen. De to nærmest følgende sønner var da henholdsvis 23 og 21 år gamle, og de blev moderen en god hjælp ved driften af gården. Der er næppe tvivl om, at også Jens tidligt har måttet hjælpe til med arbejdet.

Da han nåede den skolepligtige alder, blev han indskrevet i Søby skole hos den daværende lærer Jørgen Andersen (1782 – 1857), som var blevet ansat i Søby i 1807, og hvor han virkede i næsten et halvt hundrede år. Han var den første seminarieuddannede lærer i Søby skole. Da han blev ansat, var han året før blevet dimitteret fra Skårup seminarium på dettes første hold. Han havde således fået den bedste uddannelse, som en folkeskolelærer kunne få på den tid. Da Jens begyndte sin skolegang hos ham, havde han været lærer i henved 20 år og havde fået en betydelige erfaring i at undervise. Han opdagede hurtigt, at Jens var en usædvanlig velbegavet dreng, og der er næppe tvivl om, at han har gjort sit bedste for at give

ham en så god undervisning, som han formåede.

Den årlige overhøring af eleverne blev overværet af sognets daværende præst, Johan Georg Møller (1779 – 1840). Han er især kendt for sin store interesse for undervisning af sine sognebørn. Han oprettede en offentlig tilgængelig Almuebogsamling, som blev den første spire til det langt senere Tåsinge Bibliotek.

Også han blev opmærksom på drengens særdeles gode evner, og han besluttede at hjælpe ham på vej til at få en videregående uddannelse. Da Jens var blevet en halv snes år gammel, tilbød præsten ham derfor gratis undervisning i de fag, som lærer Andersen ikke magtede, men som det var nødvendigt at have kendskab til for at kunne blive optaget i en Latinskole.

Så vidt vides fik Jens en tid undervisning i hvert fald i både tysk og latin og måske også i andre fag. Imidlertid lå den nærmeste Latinskole på den tid i Odense, og det ville derfor blive nødvendigt, at drengen flyttede til denne by, hvor han så skulle have både logi og kost. Det ville naturligvis koste penge, og da moderen sad enke på gården, mente hun ikke, at hun kunne skaffe de nødvendige midler hertil. Jens fortsatte derfor sin skolegang i Søby skole, indtil han blev konfirmeret. Derefter hjalp han i et par år til hjemme på gården.

Ungdomsårene

På den tid var det almindeligt, at det blev ældste søn, der overtog fæstet efter forældrene. Da Jens havde to ældre brødre, var der ikke udsigt til, at han ville kunne opnå at få fæstet på fødegården. Han måtte derfor se sig om efter en anden levevej.

Da hans farfar havde været snedker, og hans farbroder var snedker i Søby, var det nærliggende, at Jens kom i lære hos ham. Han kunne da fortsat bo i sit barndomshjem.

I læretiden dyrkede han flittigt sine boglige interesser. Han både læste og skrev meget. På

sin 18 års fødselsdag i 1836 lavede han et lille hæfte, hvori det var hans agt at samle sine optegnelser. Dette hæfte er bevaret, og indholdet er meget interessant læsning. Når man tager hans alder i betragtning, må man forbavses over den viden og modenhed, som hans optegnelser vidner om. For ret at kunne forstå det usædvanlige heri, må man huske på, at han levede på et temmelig afsides sted og i en tid, da nutidens massemedier endnu ikke var opfundet. Den overflod af oplysning og viden, som i dag står til rådighed for nutidens mennesker, var han afskåret fra. Han måtte erhverve sin viden ved læsning af bøger, men det var kun få, som han havde mulighed for selv at købe. De fleste måtte han låne dels hos præsten og dels i dennes »Almuebibliotek«.

Optegnelserne i hans første hæfte omhandler for en stor dels vedkommende filosofiske og religiøse emner. Det kunne tyde på, at han da var inde i en brydningstid og ville prøve at finde ud af, hvad der er den egentlige mening med menneskets tilværelse. Det fremgår tydeligt af hans notater, at han var et oprigtigt troende menneske og bestræbte sig på at efterleve kristendommens lære. Som han skriver et sted: »... for at nærme sig Fuldkommenhedens store Maal«. – Det var unægtelig et højt mål at sætte sig.

Et afsnit af hæftet vidner om hans store interesse for at studere sine medmenneskers adfærd, og han erhvervede sig efterhånden en betydelig menneskekundskab, som kom ham til nytte i hans senere virke som politiker.

I 1838 påbegyndte han et nyt hæfte, som han gav titlen: »Philosophiskt Material-Magazin«. Af denne titel må man ikke forledes til at tro, at hans optegnelser i dette hæfte ligesom i det foregående var en samling filosofiske betragtninger. Han havde afsluttet sin læretid som snedker og var begyndt som selvstændig håndværker med værksted hjemme på fødegården. Dette har sat sit præg på hans optegnelser, som fremover blev skrevet i form af en dagbog. Denne indeholder mange inter-

essante oplysninger om lokale begivenheder. Ved hvert års afslutning skrev han desuden en oversigt over årets begivenheder.

Han var en meget flittig kirkegænger. I løbet af de første 11 måneder af 1838 havde han været i kirke henved 30 gange. Efter hjemkomsten skrev han ofte et referat af præstens prædiken og knyttede hertil sine egne personlige betragtninger og synspunkter.

Under sit arbejde som håndværker kom han rundt til mange af omegnens familier. Han lærte derved en del forskellige mennesker at kende, og han skrev undertiden en kort karakteristik af nogle af dem. Disse notater vidner om hans skarpe iagttagelsesevne.

I oktober 1839 skulle han på session. Forud havde nogle af hans bekendte spurgt ham, om han ikke var bange for at blive udskrevet til soldat. Det er meget oplysende om hans faste karakter, at han benægtede dette under henvisning til, at han følte det som sin pligt over for sit land.

Da han ved lodtrækningen trak frinummer, lagde han dog ikke skjul på sin glæde og taknemlighed og takkede Gud for denne lykke.

Han førte nøje regnskab over sine indtægter og udgifter. Ved udgangen af 1839 opgjorde han årets indtægt til 133 Rdl. Hertil kom, at han i årets løb havde købt materialer, hvoraf han endnu havde et restlager til en værdi af 68 Rdl., altså tilsammen 201 Rdl. Udgifterne havde været 126 Rdl., så året havde givet et pænt overskud.

Sin formue opgjorde han til 856 Rdl., og en del af disse penge havde han lånt ud. Det bør her indskydes, at Danmarks første Sparekasse ganske vist var blevet oprettet i 1810, men først i 1852 blev Svendborgs første Sparekasse stiftet. Han måtte derfor enten selv opbevare sine penge eller låne dem ud. Hans optegnelser giver således et lille indblik i de økonomiske forhold på den tid.

Naturligvis gjorde han sig også nogle tanker om sine fremtidsudsigter. Selv om han ikke i sine optegnelser har røbet det, er der ingen

tvivl om, at han ikke helt havde glemt sin gamle drøm om at få en videregående uddannelse. Han oplyser således, at han 1839-14/4 sendte en ansøgning til Landhusholdningsselskabet i København. Desværre har han ikke i dagbogen oplyst, hvad ansøgningen drejede sig om, men man tager næppe fejl i at tro, at han søgte om økonomisk støtte til en uddannelse, men hvilken kendes ikke.

Et år senere blev ansøgningen bevilget. I et notat, som er dateret 1840-9/4 oplyser han dette og tilføjer: »Det ville være godt at komme ud og faa rystet Thorsengs Støv af sig«. Han besluttede, at han ville rejse allerede 1. maj.

Det blev dog alligevel ikke til noget. Kun en halv snes dage efter dette notat skrev han, at han efter nøjere overvejelse og moderens bønner havde opgivet planen. Hvad den egentlige årsag var til, at han så hurtigt skiftede mening, kendes ikke.

Det var en temmelig kedelig situation, som han havde bragt sig i, og han måtte omgående skrive et undskyldningsbrev til Landhusholdningsselskabet.

I oktober 1840 døde hans gamle lærer, pastor Møller, og Jens skrev da nogle smukke mindeord om ham. – Da der et år senere blev afholdt auktion over præstens bogsamling, købte Jens tre danske, ni tyske og to latinske bøger. Man må vel heraf kunne slutte, at han ikke helt havde glemt de sprog, som præsten i sin tid havde givet ham undervisning i.

Det var i slutningen af 1840, at han for første gang skrev noget om sin voksende interesse for politik. Han lagde ikke skjul på, at det var forhandlingerne i Stænderforsamlingerne, der havde gjort indtryk på ham. Han tilsluttede sig de derunder fremsatte ønsker om en mere folkelig styreform, men det er karakteristisk for ham, at han klart tog afstand fra en voldsom omvæltning. Efter hans mening skulle ændringerne ske skridt for skridt.

Undertiden skrev han nogle notater, som han ville gøre det umuligt for andre at læse.

Derfor lavede han sig et specielt alfabet, som han benyttede i stedet for almindelige bogstaver. Notaterne blev derved skrevet i kodeskrift. Heldigvis er hans alfabet bevaret, således at man kan tyde disse bemærkninger.

I begyndelsen af 1841 påbegyndte han en tredje samling optegnelser, som han kalder »Dagbog«. Dette års største begivenhed for ham var en rejse til København. Det var første gang, han besøgte landets hovedstad, men som det vil fremgå af det efterfølgende, blev det langt fra sidste gang. Han kom senere til at tilbringe en betydelig del af sit liv i København.

Han kaldte selv rejsen for en fornøjelses- og indkøbstur. Han benyttede nemlig lejligheden til at købe materialer til sit værksted.

Rejsen derover foregik om bord på en af de såkaldte »Pæreskuder«, som på den tid sejlede med frugt fra Tåsinge til København. Afsejlingen fra Troense fandt sted lørdag den 18. september, men på grund af modvind og hårdt vejr nåede skibet først til København onsdag aften. Han noterede med tydelig stolthed, at han slet ikke havde været søsyg.

Under opholdet i København overnattede han om bord på skibet. Dagen benyttede han flittigt til at se på folkelivet og byens seværdigheder. Han beskrev sine indtryk således:

»Hvad der i Almindelighed behager mig hos Københavnerne er et vist rask Væsen, der sætter Liv i alt. Jeg maa bruge mine lange Ben for at Følge dem på Gaderne. Ikke mindre interessant er det at betragte Frugterne af deres Virksomhed i alle Retninger. Bygninger, Malerier, Billedhuggerarbejder, Vandspring alt tæller Ynglingen, der endnu har nogen Sans for det virkeligt store her i Livet«.

Han var meget begejstret og tilføjede: »Jeg kunne ønske, at jeg havde Renten af 5.000 Rdl. at forbruge aarlig, da kom jeg sandelig ikke hjem for det første, men Pengene flyver af Lommen paa os her«.

Hans ophold i København varede en halv snes dage. Hjemrejsen, som han startede man-

dag den 2. oktober, blev foretaget ad landevejen med diligence, (en hestetrukket, lukket vogn. Datidens »rutebil«). Jernbaner fandtes endnu på den tid ikke i Danmark. Først sent på aftenen den følgende dag nåede han hjem til Tåsinge. Rejsen og opholdet i København havde helt sikkert været en stor oplevelse for ham.

Vel hjemme igen genoptog han sit arbejde som håndværker. Men livet er mere end arbejde og boglige sysler. Jens var en ung mand, og helt naturligt interesserede han sig også for piger. Et par gange antyder han i sin dagbog, at han var blevet forelsket, men nævner ingen navne. Da han sikkert blandt den lokale befolkning blev betragtet som noget af en »verdensmand«, er han formodentlig blevet omsværmet af flere af omegnens unge piger.

Det blev imidlertid en gift kone, som viste sig mest ihærdig i sine tilnærmelser. Hun hed Ane Rasmusdatter, var 35 år og gift med en 29 år ældre gårdfæster i Lundby, men hun havde ingen børn. Der er ingen tvivl om, at hun var blevet meget forelsket i den unge håndværker. Hun skrev flere gange til ham og foreslog, at de skulle mødes i tredje mands hus, da mødet så vidt muligt helst skulle holdes hemmeligt. Derimod er det måske mere tvivlsomt, om den 11 år yngre Jens var lige så forelsket i hende. I hvert fald har han ikke i sine optegnelser bekræftet det.

I et svarbrev afviste han høfligt, men meget bestemt hendes forslag, idet han henviste til, at et sådant møde ville være i strid med den oprigtighed og sandhedskærlighed, der var et grundtræk for ham. Han tilføjede, at han agtede dyd og pligt højere end gods og guld eller nydelsen af en hvilken som helst jordisk lyst.

Men ikke nok med det. Han gav hende desuden klar besked om, hvad han mente om hendes handlemåde, da han skrev: »Hvad skulle jeg mene om den, der gav sin Haand til een – sit Hjerte til en anden? Var det umuligt, at hun kunne gøre det samme nok en Gang?«

I begyndelsen af året havde han skrevet følgende om valg af ægtefælle: »Den unge Mand udsøger sig en Medhjælp, der skal være ved hans Side, men han ser ikke efter et fromt Gemyt og et godt Hjerte, tværtimod er forfængeligt jordisk Gods hans Maal. Han vil have en Skat, skulle han endog tage Dragen, der bevogter den, med i Huset«.

Han var unægtelig nu kommet i en temmelig penibel situation, og man forstår godt, at han var i alvorlig tvivl om, hvad han burde gøre. Hans andre optegnelser fra disse måneder er da også præget af et sortsyn og en pessimisme, der ellers lå ham temmelig fjernt. Derfor følte han det sikkert som lidt af en befrielse, da han i slutningen af marts fik lejlighed til at rejse bort fra øen for en tid.

Møller Feldthusen i Staus Mølle var ved at opføre en ny mølle på Drejø, og han hyrede Jens til at arbejde med på byggeriet. De følgende måneder opholdt han sig derfor på denne ø.

I begyndelsen af maj døde førnævnte kones mand, og derved blev situationen totalt ændret for Jens. Han var ikke mere bundet af sine principper med hensyn til dyd og pligt, men følte sig nu frit stillet til at tage imod enkens tilbud om ægteskab.

Det har sandsynligvis ikke været uden betydning for ham, at han ved at gifte sig med hende kunne opnå det eftertragtede mål at få fæstet på en gård. Hvilke overvejelser, der er gået forud for hans beslutning kendes ikke, men i løbet af forholdsvis kort tid havde han truffet sit valg. Allerede 1842-3/7 fæstede han hendes gård. I indfæstning betalte han 900 Rdl. i sølv. Som tidligere nævnt havde han i 1839 opgjort sin formue til 856 Rdl., og han havde siden tjent noget mere, så han behøvede formodentlig ikke at stifte gæld.

I midten af juli flyttede han op til enken, men først fredag den 1. oktober blev de viet i Landet kirke af daværende sognepræst Frederik Christian Lund (1780 – 1854).

Et nyt afsnit af hans liv var begyndt.

Gårdfæster og Lokalpolitiker

Ungdomsårene var forbi, og derfor vil han i det følgende blive omtalt som Jacobsen i stedet for som hidtil kun som Jens.

Hans første tid som gårdfæster forløb ikke uden visse fortrædeligheder. Det kneb for ham at blive anerkendt som ligemand med de øvrige gårdfæstere i landsbyen. Som han noget bittert har skrevet, havde de hidtil set ned til ham som deres underdanige tjener, og de havde svært ved at forlige sig med, at han nu var rykket op i deres klasse.

Selv om han i sine helt unge år havde arbejdet ved landbruget, havde han ikke mange praktiske erfaringer. Til gengæld er der ingen tvivl om, at han ved flittig læsning af landbrugsfaglige bøger havde erhvervet sig langt mere teoretisk viden end de andre gårdfæstere. Denne viden begyndte han omgående at udnytte i praksis.

Fra sin første dag i gården begyndte han at skrive en såkaldt »Arbejds-Journal«, hvori han noterede de oplysninger om gårdens drift, som han fandt var af betydning for hans arbejde.

Allerede det første år foretog han en gennemgribende omlægning af gårdens tilhørende jord for at opnå en mere hensigtsmæssig inddeling og dermed en mere rationel drift. Målet var naturligvis at forøge høstudbyttet. Dette voksede da også betydeligt i løbet af de følgende år.

Selvfølgelig holdt han regnskab med avlen år for år. Da han i 1842 overtog gården, havde avlen været 213 Traver, men allerede det følgende år var den steget til 247 Traver. Udbyttet afhang naturligvis af vejret, og det svingede derfor en del i årenes løb, men i gennemsnit var der en pæn stigning. Det bedste resultat blev opnået i 1862, da avlen var 430 Traver. Det var mere end det dobbelte af udbyttet i 1842.

Egnens befolkning blev hurtigt klar over, at Jacobsen var en ualmindelig dygtig mand, og efterhånden blev han en betydningsfuld per-

son i lokalsamfundet. Hans meget omfattende viden og hans fremragende evne til, især skriftligt, at redegøre for sine meninger medførte, at han blev valgt til en række offentlige tillidshverv.

Det kan nævnes, at han allerede i 1844 blev valgt til formand for »Taasinge Brandkasse«, som han havde været med til at stifte. I 1845 blev han indvalgt i Sogneforstanderskabet for Landet sogn, og 1859 til 1863 var han dets formand. Endvidere var han i mange år sognefoged. I 1857 var han medstifter af »Svendborg Amts landøkonomiske Selskab«, til hvis sekretær og kasserer han blev valgt. Endelig blev han i 1872, året før sin død, indvalgt i Landhusholdningsselskabets bestyrelsesråd. Hertil kom hans mangeårige deltagelse i det landspolitiske arbejde, som vil blive omtalt senere.

Til trods for disse mange hverv, som må have krævet en betydelig del af hans tid, forsømte han ikke at drive gården på mønstergyldig vis. Da han overtog gården, var den beliggende ved Lundby Gade, omtrent ved nuværende Lundbyvej 103. Den tilhørende jord var ved udskiftningen blevet samlet i den tidligere fællesmark, som blev kaldt Nørremarken. Som navnet antyder, var den beliggende lidt nordøst for landsbyen. Selv om jorden altså ikke lå ret langt borte, besluttede Jacobsen alligevel at flytte gården ud på marken.

De forberedende arbejder blev påbegyndt i oktober 1844. Først blev der gravet en brønd, så man var sikker på at kunne få godt og rigeligt vand. Derefter gik man i gang med at grave ud til kælder under stuehuset. I januar 1845 begyndte man at lave vinduer. Da Jacobsen var udlært snedker, lavede han selv en del af dette arbejde.

Vinteren dette år blev meget streng med hård frost, og det forsinkede byggearbejdet. Først i slutningen af marts slog vejret om til tøj, og så kom der gang i arbejdet igen. Omkring 15 personer var i april beskæftiget dels

med byggeriet og dels med markarbejdet, som jo ikke måtte forsømmes.

En del materialer fra den gamle gård blev genanvendt til udlængerne, men stuehuset blev nyopført. I slutningen af april blev de første seks fag af stuehuset rejst, og samtidig gik man i gang med rejsningen af den første af udlængerne.

Stuehuset, som Jacobsen byggede 1844-1845 i Lundby. Nu Tørvemosevej 2. (Foto: Svend Højte).

Fredag den 16. maj blev en mærkedag. Da flyttede familien ind i den del af stuehuset, som var bygget færdig. – Der var endnu meget arbejde tilbage. Dels med færdiggørelsen af hele stuehuset og dels med rejsningen af de øvrige udlænger.

Først i slutningen af august 1845 var byggeriet stort set færdigt, og Jacobsen havde fået en gård, som han havde al mulig grund til at være stolt af. Det smukke stuehus står endnu den dag i dag som vidne om et godt og solidt håndværksarbejde.

Der blev udflyttet mange andre gårde på Tåsinge i første halvdel af 1800-tallet, men

Jacobsens meget omhyggelige beskrivelse af hele arbejdsgangen ved byggeriet er den eneste, der kendes. Den er derfor af betydelig interesse.

I de nærmest følgende år blev Jacobsen mere og mere optaget af sit politiske arbejde. Han sluttede sig tidligt til det daværende parti, som blev kaldt »Bondevenerne«. Han be-

gyndte at deltage i den offentlige politiske debat, og efterhånden blev man i de ledende politiske kredse opmærksom på den begavede, unge bonde fra Tåsinge.

Ved et besøg i København i juli 1847 talte han med den berømte politiker Orla Lehmann, og denne skrev da i hans dagbog: »De kan sætte Deres Maal høit, meget høit. Husk paa jeg har sagt det«. Det var unægtelig meget opmuntrende ord.

Så kom det skelsættende år 1848, da Enevælden blev opgivet. Et år, som også fik afgørende betydning for Jacobsens videre livsskæbne.

Et nyt ministerium, det såkaldte »Martsministerium«, blev udnævnt. Grev A.W. Moltke blev premierminister. Ministeriet fik til opgave at udarbejde forslag til en ny forfatningslov til afløsning for Enevældens Kongelov. Den væsentligste del af dette arbejde blev udført af kultusministeren biskop D.G. Monrad og minister uden portefølje Orla Lehmann. Forslaget skulle forelægges en delvis folkevalgt forsamling, som fik navnet: »Den grundlovgivende Rigsforsamling«.

Ministeriet udarbejdede endvidere et forslag til en lov om valg af medlemmer til Rigsforsamlingen, og dette blev næsten uændret godkendt af Stænderforsamlingerne. Resultatet blev valgloven, som blev udstedt af kongen 1848-7/7. Ifølge denne skulle Rigsforsamlingen have 114 folkevalgte plus 38 kongevalgte medlemmer. Stemmeberettigede og valgbare var alle mænd, som var fyldt 30 år og desuden opfyldte visse betingelser. De skulle således være uberygtede, have egen husstand, have rådighed over eget bo og være fri for gæld til fattigvæsenet. Valgdatoen blev fastsat til 5. oktober.

Det bør her indskydes, at Jacobsen nogle måneder tidligere var fyldt 30 år.

Landspolitiker, Folketingsmedlem og Landstingsmedlem

Efter opfordring fra flere sider besluttede Jacobsen at stille op til valget.

Landet var blevet opdelt i valgdistrikter. Svendborg Amts 2. distrikt, Tranekærkredsen, omfattede Nordlangeland, Tåsinge, Thurø og Drejø. I denne kreds blev Jacobsen opstillet.

Der var opstillet flere kandidater, og det var naturligvis vigtigt at oplyse vælgerne om hvilke synspunkter og meninger, den pågældende kandidat ville arbejde for. Egentlige valg møder blev vistnok ikke afholdt. Derimod blev der forud for det afgørende valg afholdt et såkaldt prøvevalg på Tranekær Gæstgivergård den 30. august 1848. Her fik kandidaterne lejlighed til

at fremføre deres synspunkter. Der var mødt omkring 200 vælgere. Ved afstemningen fik Jacobsen 188 stemmer, medens pastor Heilmann fra Vårø kun fik 9 stemmer.

Endvidere benyttede kandidaterne den lokale avis til agitation. Svendborgs første avis, »Svendborg Amtstidende«, var startet i 1842. Selv om det langt fra endnu var almindeligt, at næsten alle husstande holdt avis, havde den dog fået en vis udbredelse, fordi abonnenterne lånte den ud til naboer og bekendte.

Det var vistnok pastor Heilmann, der først fremkom med et indlæg, og det blev fulgt op af Jacobsen, hvis manuskript er dateret 1. oktober og offentliggjort i avisen 3. oktober, altså kun to dage før valget.

Det vil her føre for vidt at referere hele indholdet, men et par vigtige punkter bør nævnes. Han oplyste, at han gik ind for et Étkammersystem (det blev først gennemført med Grundloven af 1953). Endvidere for almindelig, personlig værnepligt. (Hidtil havde kun bondestanden haft værnepligt). Dette forslag blev vedtaget i 1849. Af de øvrige punkter kan nævnes hans forslag om, at alle fødsels- og standsprivilegier, rang og titler burde afskaffes.

Et sådant politisk program er uden tvivl på den tid af mange blevet betegnet som stærkt venstreorienteret i dette ords nuværende betydning.

Det var imidlertid ikke et program, som Jacobsen selv havde udformet. I det store og hele var det partiet Bondevennernes valgprogram. Jacobsen understregede dog kraftigt, at han ikke følte sig bundet af alle programpunkterne. Han forbeholdt sig ret til at skifte standpunkt, hvis han blev overbevist med fornuftige argumenter. Han agtede kun at følge sin egen samvittighed. Den grundholdning efterlevede han hele sit liv igennem. Han var en meget reel og selvstændig mand.

Valget blev afholdt torsdag den 5. oktober på Tranekær Gæstgivergård. Jacobsen var ikke en impulsiv folketaler, men en fremragende skribent. Derfor udarbejdede han omhyggeligt

et manuskript til alle sine vigtige taler. Til hans valgtale er bevaret to lidt forskellige manuskripter, og det er uvist, hvilket af dem han benyttede. I alt væsentligt følger de dog begge det program, som han tidligere havde offentliggjort i avisen.

Ved afstemningen, som på den tid hverken var skriftlig eller hemmelig, men foregik ved såkaldt »Kåring«, d.v.s. ved håndsoprækning, blev Jacobsen valgt med omkring 1.000 stemmer, medens pastor Heilmann kun fik syv stemmer.

Efter afstemningen holdt Jacobsen en kort takketale. Han betegnede dagen som uforglemmelig i sit livs historie og fremhævede det store ansvar, som han følte for den opgave, som han havde påtaget sig. Endvidere lovede han at benytte den tillid, der var blevet vist ham, på en måde, som han kunne forsvare for Gud og sin samvittighed. Han afsluttede med at udbringe et leve for det elskede fædreland og dets folkekære konge Frederik 7.

Denne dag må nok betegnes som et skelsættende højdepunkt i hans liv.

Rigsforsamlingen blev åbnet mandag den 23. oktober 1848 på Christiansborg med en kort tale af kongen. Samme aften holdt majestæten på slottet en middag for alle forsamlingens medlemmer. Ved den lejlighed skal Jacobsen have udtalt: »Det havde jeg aldrig tænkt mig, at jeg, en simpel Bonde, skulde spise hos Kongen, ved Kongens Bord, men det er herligt«.

I mødet dagen efter forelagde regeringen sit forslag til Grundlov og valglov, og arbejdet med behandlingen af forslagene begyndte.

I de nærmeste følgende møder drøftede forsamlingen imidlertid en række andre emner, og i disse forhandlinger deltog Jacobsen flere gange i debatten med indlæg om nogle af sine »mærkesager«. Nævnes kan således Grundtvigs forslag om oprettelsen af en bondehøjskole i Sorø. Det blev dog ikke vedtaget. Endvidere et

Den grundlovgivende Rigsforsamlings åbningsmøde den 23. oktober 1848. (Frederiksborgmuseet).
(Foto: Lennart Larsen, efter maleri af Constantin Hansen).

forslag om almindelig værnepligt. Det blev vedtaget året efter.

Regeringens grundlovsforslag blev behandlet i et grundlovsudvalg med 17 medlemmer. I dette udvalg blev Jacobsen indvalgt som eneste bonde. Han kom her til at samarbejde med en række højt uddannede mænd. Med sine kun syv års skolegang fik han brug for al den viden, som han senere havde erhvervet sig.

De meget komplicerede forhandlinger varede omkring et halvt år, og der blev afholdt en lang række afstemninger om de enkelte punkter i forslaget. Det bør nævnes, at da forslaget om Rigsdagens sammensætning var til afstemning, stemte Jacobsen for et Értkammer. Dette forslag blev dog nedstemt.

Frederik VII. (Frederiksborgmuseet).

(Foto: Hans Petersen, efter maleri af D. Monies, 1847).

Den endelige afstemning om hele Grundloven fandt sted i forsamlingens 134. møde den 25. maj 1849. Vedtagelsen skete med 119 stemmer for, 4 imod og 1 medlem undlod at stemme. Ikke mindre end 26 medlemmer var fraværende. Kongen underskrev derefter Grundloven den 5. juni 1849.

Til det første folketingsvalg, der blev afholdt 1849-4/12, var Jacobsen blevet opstillet i Kværndrupkredsen. I sin tale på valgdagen sagde han, at det var en højtidsdag, fordi det var første gang, at vælgerne fik mulighed for at udnytte den stemmeret, som Grundloven havde givet dem, men at det også var en alvorsdag, fordi de dermed fik et medansvar for landets fremtidige styrelse.

Efter at han havde omtalt sine grunde til at lade sig opstille, forklarede han, hvorfor han ikke lod sig opstille i Svendborgkredsen, hvor han boede. Det skyldtes, at Kværndrupkredsen var en ren landkreds, og som bonde følte han, at han bedst kunne varetage dens beboeres interesser, fordi han kendte deres forhold så godt. Han gentog også sit tidligere løfte om altid kun at stemme efter sin overbevisning.

Derefter redegjorde han for sine meninger om forskellige landbospørgsmål såsom fæstefløsning, afløsning af godsejernes jagtret, afløsning af det resterende hoveri, tiendeafløsning, udskiftning og sammenlægning af jord, samt forslag til fremme af folkeoplysningen. Det sidstnævnte betød meget for ham, og han lovede at ville arbejde for ethvert forslag til fremme af denne sag.

Det meget aktuelle spørgsmål om Slesvigs og Holstens fremtidige stilling i forhold til kongeriget mente han ikke at kunne udtale sig om på daværende tidspunkt.

Jacobsen blev valgt, og han repræsenterede derefter Kværndrupkredsen indtil 1852.

I foråret 1852 opstod der uenighed i Bondevennernes folketingsgruppe om den politik, som partiet skulle føre. Det medførte, at en del af dens medlemmer forlod gruppen, og

blandt dem var Jacobsen. Til det følgende valg, som blev afholdt 1852-4/8, lod han sig ikke genopstille.

Politisk uenighed mellem partierne om forfatningsspørgsmålet vedrørende Slesvig og Holsten førte til, at Folketinget blev opløst allerede i foråret 1853 og nyvalg udskrevet. Valget blev afholdt 1853-27/5, og til dette var Jacobsen blevet opstillet i Svendborgkredsen.

I en udtalelse før valget understregede han, at hovedsagen for ham var at bevare Juni-grundloven så uberørt som muligt. Endvidere nævnte han, at han ville arbejde for en fæsteaf-løsningslov og for en ny kommunallov, der skulle fremme lokalsamfundenes selvstændig-hed.

Han afsluttede med følgende bemærkelses-værdige ord:

»Mine private Forhold kunne let stille sig saaledes, at jeg bliver nødt til at trække mig til-bage«.

Hvad han hermed hentydede til er ikke fundet nærmere oplyst. Noget kunne imid-tertid tyde på, at han følte sig meget skuffet over den udvikling, som det politiske liv havde taget. Han var idealist og havde håbet på, at Folkestyre ville have medført bedre forståelse og vilje til samarbejde mellem de forskellige befolkningsgrupper, men hans erfaringer havde desværre vist ham, at det var utopi.

Denne erkendelse gav han klart udtryk for allerede et par uger efter valget, som han vandt og dermed blev folketingsmedlem for Svend-borgkredsen. Ved en fest, som blev afholdt 5. juni i anledning af Grundlovens fem års jubi-læum, blev det derfor ham, der holdt festtalen.

Han indledte med at minde forsamlingen om det sammenhold og den begejstring, der kun seks år tidligere havde grebet befolkning-en. Man har senere kaldt den: »Ånden fra '48«. Derefter sammenlignede han med den øjeblikkelige situation. Han fandt, at det var gået sørgeligt tilbage og stillede spørgsmålet: »Hvorledes er det kommet hertil?«.

Han mente, at der var flere årsager til denne

triste udvikling. For det første pres fra udlan-det i forfatningsspørgsmålet. Dernæst splittel-sen på Rigsdagen. Dette sidste måtte dens medlemmer bære ansvaret for. Sidst, men ikke mindst, en ændret holdning i befolkningen. »Ånden fra '48« levede ikke længere. Han afsluttede med at give udtryk for sit håb om, at den atter måtte vågne og udbragte en skål for Grundloven.

Meget tyder på, at han i den følgende tid mistede troen på, at hans håb ville gå i opfyl-delse. Året efter tog han konsekvensen og ned-lagde sit mandat. Det blev afslutningen på hans tid som folketingsmedlem.

I de følgende halve snes år var han ikke medlem af Rigsdagen, men han fortsatte sit lokalpolitiske arbejde. Han kom imidlertid til-bage til Rigsdagen, efter at han 1864-24/6 var blevet udnævnt til kongevalgt medlem af det daværende Rigsråd. Efter at dette var blevet opløst ved vedtagelsen af den reviderede Grundlov i 1866, blev han i stedet medlem af Landstinget, en post, som han beklædte til sin død. De sidste år var han dog ofte forhindret i at møde på grund af sygdom.

I sine unge dage havde han helhjertet støt-tet Bondevennerne, altså Venstrepartiet, men senere hen brød han i utilfredshed med den politik, som dette parti valgte at føre, med sine tidligere meningsfæller og tilsluttede sig par-tiet Højre.

Jacobsen deltog kun sjældent fra tingets talerstol i debatterne, men som medlem af de forskellige udvalg arbejdede han flittigt, og han var igennem flere år en af tingets sekre-tærer. I 1869 blev han hædret med Danne-brogsordenens sølvkors.

Han døde søndag den 23. november 1873 i sit hjem i Lundby kun 55 år gammel.

Mindeord

Jacobsen blev begravet fredag den 28. novem-ber 1873 fra Landet kirke. I kirken udtalte daværende sognepræst P. Schousboe nogle smukke mindeord ved hans kiste. Han frem-

hævdede især, hvad Jacobsen havde været for sit fædreland, sine standsfæller og for sin familie.

I Landstingets møde torsdag den 4. december 1873 holdt formanden C.V. Liebe en kort mindetale. Han udtalte heri:

»Jacobsen var en retfærdig, dygtig og almindelig afholdt Repræsentant for Landbostanden, og han efterlader sig blandt os det Minde, som ikkun erhverves, hvor Personligheden bærer Vidnesbyrd om, hvad Godt og Hæderligt er«.

Der er nu forløbet 120 år efter Jacobsens død, og hans navn er forlængst glemt af næsten alle Tåsinges beboere. Hans gravsten står dog endnu på Landet kirkegård lige til højre for den østlige indgang.

Han var i sin tid en af øens dygtigste mænd, og han fortjener at blive husket for sin deltagelse i arbejdet med udformningen af Junigrundloven, for sit senere virke som med-

lem af Folketinget og Landstinget samt for ved sin dygtighed, hæderlighed og retskaffenhed at have bidraget til at højne sine standsfællers anseelse i samfundet.

Svend Hansen Højte, f. 1918 i Vårø, Bjerreby Sogn. Civilingeniør. Hobby: Tåsinges lokalhistorie. Artikler i Tåsinge Årbog 1989, 1990, 1991 og 1992. Adresse: Holmevej 141, 8270 Højbjerg.

Trykte kilder

C.F. Bricka: Dansk Biografisk Lexicon. 1894.

Victor Elberling: Rigsdagens Medlemmer gennem 100 Aar. 1949.

Rigsdagstidende.

Artikler i Svendborg Amtstidende 1848 og 1873 samt i Svendborg Avis 1949-5/6.